

קצבת נכות

כללי

המוסד לביטוח לאומי מהווה מעין "חברת ביטוח ציבורית" והוא הגוף המופקד על קביעת סוג הנכות, בין אם מדובר בנכות פיזית ובין אם בנכות נפשית, ושיעורה נקבע על פי אמות מידה ומבחנים הקבועים בתקנות לחוק ביטוח לאומי. על פי אותן קביעות המוסד לביטוח לאומי קובע ומשלם את קצבאות הנכות.

על מנת שאדם עם מוגבלות נפשית יקבל את הזכויות המגיעות לו מהביטוח לאומי, נדרשת הכרה במחלת הנפש כ"נכות רפואית", הכרה בפגיעה התפקודית הנגרמת מהמחלה, הבאה לידי ביטוי באובדן או בהפחתה של כושר השתכרות, וקביעה של שיעור.

אנו נתמקד בקביעת הנכות במוסד לביטוח לאומי, על אף שהכרה בנכות יכולה להיעשות בדרכים נוספות, כגון על ידי משרד הביטחון במקרה של נכי צה"ל.

פרק זה נועד לתת מידע כללי בלבד אודות הזכאות לגמלאות הביטוח הלאומי. יש לפנות למוסד לביטוח לאומי על מנת לברר זכאות אישית בכל מקרה לגופו.

הגשת תביעה לקצבה

תביעה לקצבת נכות יש להגיש בסניף המוסד לביטוח לאומי שבמקום מגורי המבוטח.

התביעה לקצבה תוגש בצירוף מסמכים רפואיים, אישורים על עבודה ושכר וכל מסמך שיש בו כדי להוכיח את הזכאות לקצבה.

עובד עצמאי יצהיר במחלקת הביטוח והגבייה שבסניף המוסד לביטוח לאומי, על השינויים בעבודתו ובהכנסותיו עקב הנכות, וימציא את דו"חות השומה האחרונים שבידו.

את התביעה לקצבה יגיש המבוטח בעצמו, אלא אם בשל מצבו הגופני או הנפשי הוא אינו מסוגל, ואז יעשה זאת במקומו אדם המייצג אותו (בן משפחה, אפוטרופוס, עובד סוציאלי המטפל בו, או אדן אחר אשר מייצג אותו).

ניתן להגיש תביעה לקצבת נכות כללית החל מגיל 18 ועד 12 חודשים לאחר גיל הפרישה הקבוע בחוק.

על פי החוק ידון המוסד לביטוח לאומי בתביעה לקצבת נכות לא לפני חלוף 90 יום מן היום, שלפי טענת התובע קצבה איבד או נפגע כושרו להשתכר (או לתפקד במשק בית, כשמדובר בעקרת בית).

הזכאות לקבל קצבת נכות

זכאי לקבל קצבת נכות תושב ישראל שמתקיימים לגביו שני התנאים הבאים

נכות רפואית בשיעורים הבאים:

* 40% ומעלה במידה שאחוזי הנכות נקבעים על סמך לקות אחת או במקרה של מספר ליקויים (כלשון החוק),

כאשר אחד מהם הוא בשיעור של 25% לפחות. במקרה שבו שיעור כל אחד מהליקויים נמוך מ-25%, נדרשים

60% נכות במצטבר על מנת שתיבדק זכאותו של המבוטח לקצבה.

* במקרה של "עקרת בית" - דרושים 50% נכות לפחות.

דרגת אי כושר - פקיד התביעות של הביטוח הלאומי קבע שהמבוטח איבד לפחות 50% מהכושר להשתכר או לתפקד במשק

הבית. יודגש כי אובדן כושר בשיעור נמוך מ 50% אינו מזכה בקצבה. בקביעת דרגת אי הכושר להשתכר בודקים

באיזו מידה הלקות של המבוטח משפיעה על יכולתו לעבוד ולהשתכר: לשוב לעבודתו (לעבודה מלאה או חלקית), לעבוד

בעבודה אחרת או ללמוד מקצוע חדש (לפי השכלתו, כושרו הגופני ומצב בריאותו). במקרה של עקרת בית, קביעת דרגת

אי הכושר לתפקד במשק הבית תביא בחשבון את מידת ההשפעה של הלקות על כושרה לתפקד במשק בית רגיל. כושר

התפקוד של עקרת הבית נבדק במכונים מיוחדים להערכה תפקודית. גובה הקצבה תלוי בדרגת אי הכושר שנקבעה למבוטח.

כיצד נקבעים אחוזי נכות רפואית?

את אחוזי הנכות הרפואית קובעת ועדה רפואית, שמורכבת מרופא מומחה בתחום הרפואי שלגביו מוגשת התביעה וממזכיר שתפקידו לרשום את דו"ח הוועדה ולשמור על זכויות מבקש הקצבה. אם מוגשת תביעה שעניינה מוגבלות נפשית, הרופא המומחה צריך להיות מתחום הפסיכיאטריה. תפקיד הרופא בוועדה הרפואית הוא לקבוע מהם המחלות או הליקויים הרפואיים אצל המבוטח ולקבוע בהתאם את אחוזי הנכות הרפואיים, לפי ספר המבחנים שבתקנות הביטוח הלאומי. במידה שמדובר בתביעה בגין מספר מחלות או מספר ליקויים רפואיים, הבדיקה עשויה להתבצע על ידי מספר רופאים מומחים ולכן עשויה להיות הזמנה לוועדה רפואית נוספת. רופא מוסמך יקבע את דרגת הנכות. זאת, לאחר שהוא בדק את כל חוות הדעת של הרופאים המומחים.

כיצד נקבעת דרגת אי הכושר?

קביעת דרגת אי הכושר ההשתכרות או הירידה בתפקוד במשק הבית נעשית על ידי פקיד שהתביעות של המוסד לביטוח לאומי, לאחר שהתייעץ עם רופא מוסמך ועם פקיד שיקום של המוסד לביטוח לאומי. דרגות אי הכושר האפשריות הן: 60%, 65%, 74% או 100%.

קביעת דרגת אי כושר לזמן מוגבל

כל זמן שהמצב הרפואי או התפקודי של הנכה או עקרת הבית הנכה אינם יציבים, או כל זמן שלא הסתיים הטיפול בשיקומי המקצועי של הנכה, רשאי פקיד התביעות לקבוע דרגת אי כושר לזמן מוגבל, ולכל היותר לשנתיים. בתום פרק הזמן הזה תשוב ותיבדק דרגת אי כושר.

ערר

המבוטח יכול להגיש ערר על אחוז הנכות הרפואית שנקבע לו, על דרגת אי הכושר שנקבעה לו ועל החלטות אחרות של פקיד התביעות:

א. **ערר על אחוז הנכות הרפואית:** מי שנקבעו לו פחות מ-80% נכות רפואית, רשאי לערער על אחוז הנכות הרפואית לפני ועדה רפואית לעררים (ועדה של המוסד לביטוח לאומי).

ב. ערר של דרגת אי כושר

מבוטח שנקבע לגביו שלא איבד מכושרו להשתכר או שאיבד פחות מ-50% מכושרו להשתכר, וכן מבוטח שנקבעה לו דרגת אי כושר שאינה עולה על 74%, רשאים לערער על דרגת אי הכושר לפני ועדה לעררים של המוסד לביטוח לאומי. את הערר על קביעת אחוז הנכות הרפואית, או על דרגת אי הכושר יש למסור לסניף המוסד לביטוח לאומי שבמקום מגורי המבוטח בכתב בצירוף נימוקים, בתוך 60 יום מתאריך קבלת ההודעה הכתובה של המוסד בדבר אחוז הנכות הרפואית או דרגת אי הכושר. הוועדה הרפואית לעררים רשאית לאשר את אחוז הנכות הרפואית/דרגת אי הכושר שקבע הרופא המוסמך/פקיד התביעות או לשנותו/ה (להגדילו/ה או להפחיתו/ה). על החלטות ועדת ערר של המוסד לביטוח לאומי ניתן להגיש ערעור לבית הדין האזורי לעבודה, בשאלות משפטיות. ייצוג חינום בבית הדין לעבודה ניתן על ידי הסיוע המשפטי באמצעות לשכת הסיוע המשפטי הסמוכה למקום מגורי המבוטח.

ג. ערר על החלטות אחרות

על החלטות אחרות של פקידי התביעות או של ועדות בדבר תקופת הכשרה, הכנסה מעבודה, השכלה, גיל או זכאות, ניתן להגיש ערר לבית הדין לעבודה תוך 12 חודשים מהחלטת פקיד התביעות. גם במקרה זה ניתן לקבל ייצוג משפטי חינום באמצעות לשכות הסיוע המשפטי.

בדיקה מחדש של דרגת אי הכושר/ נכות

בבדיקה מחדש של דרגת אי הכושר בודקים וקובעים מחדש גם את הנכות הרפואית או דרגת אי הכושר. המבוטח רשאי לבקש בבדיקה מחדש במצבים ובתנאים הבאים:

*במידה שתביעתו של המבוטח לקצבת נכות נדחתה, מפני שנקבעו לו פחות מ-60% נכות רפואית, או פחות מ-40% נכות רפואית כאשר אחד הליקויים הוא לפחות 25%, או פחות מ-50% נכות רפואית כשמדובר בעקרת בית, או מפני שנקבע שלא איבד את כושרו להשתכר או איבד פחות מ-50% מכושר ההשתכרות, או אם למבוטח נקבעה דרגת אי כושר חלקית. בתנאים אלו ניתן לבקש בבדיקה מחדש רק אם עברו שישה חודשים מן הקביעה האחרונה של המוסד המבטח.

*המבוטח רשאי לבקש בדיקה מחדש, גם אם לא חלפו שישה חודשים מן הקביעה האחרונה של הביטוח הלאומי, אם נוצרו עובדות חדשות הנוגעות למצב הרפואי או התעסוקתי, שיש בהן כדי להשפיע על דרגת אי-הכושר.

*מי שתביעתו נדחתה מסיבה אחרת (כגון במקרה שתביעתו של אדם נדחתה בעבר בגלל הכנסות גבוהות, ומאז פחתו הכנסותיו), רשאי להגיש תביעה חוזרת ללא המתנה.

*מבוטח שנקבעה לו דרגת אי-כושר בשיעור העולה על 74%, רשאי לבקש בדיקה מחדש של אחוז נכותו הרפואית בלבד, אם הוא עונה על התנאים האלה:
א. חלפו 12 חודשים מן הקביעה האחרונה של אחוז נכותו הרפואית.
ב. רופא מוסמך מטעם הביטוח הלאומי קבע כי חלה החמרה במצבו הרפואי.
ג. הוא אינו מאושפז במוסד.

המוסד לביטוח לאומי לא יבדוק מחדש ביוזמתו דרגת אי-כושר של מקבלי קצבת נכות, לכן המבוטח הוא זה שצריך לבקש בדיקה חוזרת.

פקיד תביעות רשאי לקבוע דרגת אי כושר להשתכר לתקופה מוגבלת, כל עוד המצב הרפואי או התפקוד של הנכה אינם יציבים, או לתקופה הדרושה למתן שיקום מקצועי, או בנסיבות אחרות כפי שנקבע, תוקפה של כל קביעה זמנית תהיה לתקופה שאינה עולה על שנתיים.

גובה הקצבה

קצבת נכות מלאה: נכה או עקרת בית נכה שנקבעה להם דרגת אי כושר (להשתכר או לתפקד במשק בית) בשיעור העולה על 74% זכאים לקצבת נכות חודשית מלאה. גובה הקצבה מתעדכן מעת לעת.

קצבת נכות חלקית: נכה או עקרת בית נכה שנקבעה להם דרגת אי כושר בשיעור שבין 60% ל 74% זכאים לקצבת נכות חודשית חלקית, לפי דרגת אי הכושר. לדוגמא: נכה שנקבעה לו דרגת אי כושר להשתכר בשיעור של 60% יקבל קצבה בשיעור של 60% מקצבה מלאה.

אנשים עם מוגבלות נפשית המתגוררים במוסד, במגורים טיפוליים, או אנשים המאושפזים למעלה משלושה חודשים בבית חולים פסיכיאטרי, זכאים לקבל ישירות רק חלק מן הקצבה, בגובה 20% לפחות. החלק הנותר של הקצבה מועבר ישירות למוסד או לבית החולים.

קצבה חודשית נוספת (קח"נ): לנכים בעלי דרגת אי כושר בשיעור גבוה מ 74% שאינם שוהים במוסד ואחוז נכותם הרפואית 50% לפחות, משולמת קצבה חודשית נוספת (קח"נ) החל מ 1.1.2011, בהתאם לאחוז הנכות הרפואית שנקבעה להם.

תוספת תלויים: נכה שיש בני משפחה (ילדים או בן/בת זוג) התלויים בו ובהכנסתו, זכאי לתוספת בעדם, בתנאים מסויימים. ראו פירוט ומידע נוסף באתר הביטוח הלאומי : www.btl.gov.il

תחילת הזכאות לקצבה:

הזכאות לקצבה מתחילה בתום 90 יום ממועד תחילת אי הכושר להשתכר או לתפקד במשק הבית. מועד תחילת אי הכושר המוקדם ביותר האפשרי הוא 15 חודשים לפני הגשת התביעה.

תשלום הקצבה:

קצבת נכות משולמת ב 28 בחודש לחשבון הבנק של הזכאי לקצבה. אם לדעת המוסד לביטוח לאומי הזכאי לקצבה אינו מסוגל, עקב נכותו, להשתמש בקצבה לטובתו או לטובת ה"תלויים" בו, תשלום הקצבה (כולה או מקצתה) לחשבון הבנק של מי שימנה המוסד לביטוח לאומי לקבל אותה.

חלוקת הקצבה : באופן רגיל מאושפז אחרי 3 חודשים, (במהלך השנה) מחולקת קצבתו 80% לביה"ח ו - 20% אליו. אדם בעל משפחה שבו זוגו אינו עובד, ניתן לבקש חלוקה אחרת בהתאם לגודל משפחתו.

קבלת קצבה והכנסות מעבודה - "חוק לרון"

ב-2009 תוקן חוק הביטוח הלאומי (התיקון מוכר כ"חוק לרון") ושינה את האופן שבו היציאה לעבודה משפיעה על קצבת הנכות. בעקבות התיקון, ההכנסה הכוללת של אדם עם מוגבלות מעבודה ומקצבה תהיה תמיד גדולה מהכנסתו מקצבה בלבד. מבטח חייב להודיע למוסד לביטוח לאומי על אודות התחלת עבודה, או במידה שחל שינוי בהכנסותיו. אדם עם מוגבלות שמצטרף למעגל העבודה, צריך להודיע למוסד לביטוח לאומי על שינוי בהכנסותיו, והוא זכאי, בהצטרפו למעגל העבודה, להמשכיות הקצבה בתנאים הבאים: קצבת הנכות של המבוטח לא תופסק, אלא תופחת באופן הדרגתי, ככל שתגדל ההכנסה מעבודה. ההנחה היא, כי ההכנסה הכוללת של המבוטח, מעבודה ומקצבה, תהיה תמיד גבוהה יותר מסכום הקצבה בלבד. לכן כלל שהאדם ירוויח יותר מעבודה, כך יגדלו הכנסותיו הכוללות.

קצבת עידוד: החל מגובה הכנסה מסוים 3,500 או 4,700 ש"ח (הסכום משתנה מאדם לאדם בהתאם ללקות ולמשך הזכאות שלו לקצבת נכות), מפסיק האדם להיות זכאי לקצבת נכות ומקבל במקומה קצבת עידוד. קצבת העידוד הולכת ופוחתת כלל שההכנסה של האדם הולכת וגדלה.
במידה שהמבוטח הפסיק לעבוד או במידה שהכנסותיו פחתו, ניתן לחזור ולקבל את קצבת הנכות בתנאים שהיו למבוטח לפני שהתחיל לעבוד, ובלבד שטרם חלפו 36 חודשים מהמועד שבו עבר האדם מקצבת נכות לקצבת עידוד.

הטבות נלוות לקצבת נכות:

עם צאת המבוטח לעבודה וכל עוד המבוטח מקבל קצבת נכות, הוא ימשיך לקבל הטבות נלוות (הנחה בארנונה, בתחבורה ציבורית ועוד) על פי הכללים שנקבעו.

לסיכום, "חוק לרון" נתן מענה מניח את הדעת לרתיעה של מקבלי קצבת הנכות לצאת לעבוד ולהגדיל את הכנסתם. לגבי "חוק לרון"- מומלץ לגשת לסניף הביטוח הלאומי ולקבל מידע מפורט ואיש.

מידע נוסף בנושא "חוק לרון", כולל מידע לגבי גובה ההפחתה מהקצבה בהתאם לגובה ההכנסה, ניתן למצוא באתר הביטוח הלאומי בכתובת: www.blt.gov.il/benefits/disability/iaron

פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי

מקבל קצבת נכות שאין לו הכנסה אחרת-פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי בתקופה שבה הוא זכאי לקצבה. מקבל קצבת נכות שנקבעה לו דרגת אי-כושר השתכרות בשיעור של 75% לפחות לצמיתות זמנית, למשך שנה לפחות, פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי בתקופת הזמן שמגיעה לו הקצבה, גם אם יש לו הכנסה אחרת. אולם אם הוא עובד עצמאי, עליו לשלם דמי ביטוח נפגעי עבודה, ואם הוא עובד שכיר, ישלם בעדו המעסיק דמי ביטוח נפגעי עבודה ודמי ביטוח זכויות עובדים בפשיטת רגל ופירוק תאגיד.

זכאי שנפטר

אם נפטר מקבל קצבת נכות, ישולם מענק חד פעמי למי שהיה בן זוגו בשעת מותו. באין בן זוג-ישולם המענק לילדו של מקבל הקצבה.

המידע בפרק זה מבוסס על המידע המופיע באתר לביטוח לאומי. פרטים נוספים ניתן למצוא באתר הביטוח הלאומי בכתובת: www.btl.gov.il להיכנס ל"קצבאות והטבות" <=" נכו